

Elgesio kardiologijos perspektyva

Julija BROŽAITIENĖ

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Psichofiziologijos ir reabilitacijos institutas,
Palanga, Lietuva

Dabartiniu metu kardiovaskulinių ligų diagnostikoje ir gydyme pasiekti didžiuliai technologiniai ir genetiniai pasiekimai, t.y. naudojami įvairūs stentai, taikomi statinai, genų terapija. Pastarosios pastangos yra nukreiptos į širdies ir kraujagyslių ligų (ŠKL) molekulinis procesus, trukdančius aterosklerotinės plokštelės susiformavimui bei ruptūrai. Dėka šių aukštų technologijų mirtingumas nuo širdies ligų per paskutinius 30 metų sumažėjo, tačiau nėra duomenų rodančių, kad širdies ligų mažėja. Tenka ieškoti naujų širdies ligų prevencijos ir gydymo kelių. INTERHEART tyrimo duomenimis nustatyta, kad didelę reikšmę vystyti IŠL turi ne tik netinkami gyvenimo būdai, kaip rūkymas, persivalgymas, fizinė nejudra ir tradiciniai rizikos veiksniai (nutukimas, dislipidemija, diabetas, hipertenzija), bet ir netradiciniai - kaip psichosocialinis stresas, asmenybiniai bei neuroendokrininiai, uždegiminiai veiksniai. Todėl atsirado nauja ir vystoma su elgsena susijusi kardiologijos sritis (Behavioral Cardiology). Tai alternatyvi disciplina, turinti viršesnę poziciją į sveikatą, teigianti, kad išeminė širdies liga (IŠL) nėra neišvengiama, bet galima jai užskirti kelią. Remiantis šiuo požiūriu, širdies ligų priežastis slypi ne tiek pačioje širdyje, bet smegenyse, tiksliau – mintyse. Yra du keliai, kuriais mintys veikia širdį. Pirmas – per mūsų gyvenimą, antras – per psichosocialinių stresų poveikius ir mūsų gebėjimus su jais tvarkytis. Ji pagrįsta tarpdisciplininė koncepcija ir apima aktyvų mokslininkų, gydytojų, psichologų, slaugytojų, dietologų ir kardiologų glaudų bendradarbiavimą.

Mokslinių tyrimų duomenys rodo, jog sergantieji krūtinės angina dažniau nei kiti nerimauja ir yra labiau depresiški, nustatytas stiprus ryšys tarp baimių ir staigios mirties. Roizanskis ir bendradarbių darbai parodė, kad nerimas sumažina parasimpatinės nervų sistemos įtaką širdies ritmo reguliavimui, dėl to mažėja širdies ritmo variabilumas, didėja rizika mirti nuo ŠKL komplikacijų. Tris kartus didesnė mirtingumo rizika socialiai atskirtų ar gaunančių menką socialinę paramą sergančiųjų IŠL. Tyrimų duomenys rodo, kad depresija dažnai nustatoma (nuo 17 iki 47 proc.) sergančiųjų IŠL populiacijoje ir yra nepriklausomas rizikos veiksnys susirgti IŠL, apsunkina ligos eigą, blogina gyvenimo kokybę, didina mirštamumą, ypač asmenų, patyrusių miokardo infarktą (MI) daugiau nei du kartus. Depresija blogina patyrusių MI ligonių prognozę tiek dėl depresijos apspręstų elgesio sutrikimų (žalingi įpročiai, gydymo režimo nesilaikymas, nedalyvavimas reabilitacijos programose), tiek dėl depresijos sąlygojamos sutrikusios hormonų pusiausvyros, padidėjusios trombocitų agregacijos, uždegiminių reakcijų. Tyrimais įrodyta, kad asmenys, kurių priešiškus didesnis, turi didesnę cholesterolio ir aukšto tankio lipoproteinų santykį, antsvorį, gydytojo rekomendacijų laikosi blogiau. Įdomu tai, kad daugelis naujų studijų patvirtina priešiškus ir pykčio ryšį su aterosklerozės subklinikiniais požymiais ir aterosklerozės progresavimu, remiantis koronarografijų duomenimis. Priešiškus sutrikdo autonominio reguliavimo balansą ir sukelia sutrikimus HPA ašyje, aktyvuojama simpatinė nervų

sistema dėl beta receptorių ir parasimpatinės nervų sistemos įtakos užslopinimo. Europos kardiologų draugijos 2009 m. gairėse „Antrinė prevencija, taikant kardiologinę reabilitaciją: nuo žinių iki įgyvendinimo“ išskirtinis dėmesys skiriamas antrinei ŠKL prevencijai, pabrėžiama psichosocialinių veiksnių nustatymo svarba sveikstant po širdies įvykių, atsižvelgiama į pozityvius psichologinius faktorius, turinčius apsauginį vaidmenį sveikatai.

Nacionalinėje mokslo programoje „Lėtinės neinfekcinės ligos“ nurodoma perspektyvi, nauja ŠKL tyrimų kryptis – kompleksinių elgsenos, genetinių ir endokrininių žymenų paieška šių ligų eigai prognozuoti, gydymui ir reabilitacijai individualizuoti. Iškelta hipotezė, kad depresija ir IŠL gali būti to paties genetinio substrato skirtingos fenotipinės ekspresijos. LSMU MA Psichofiziologijos ir reabilitacijos institute vykdomi moksliniai tyrimai, nagrinėjantys psichoendokrininių, emocinių, kognityvinių ir neuroendokrininių veiksnių įtaką sergančiųjų IŠL funkcinėi būklei, reabilitacijai ir ligos pasekmėms. Su LSMU MA Kardiologijos klinikos mokslininkais vykdomi moksliniai tyrimai, nagrinėjantys ūminių koronarinių sindromų klinikinės, neuroendokrininės ir genetinės raiškos įtaką IŠL eigai, gydymui ir reabilitacijai.

Šių metų LSMU MA Psichofiziologijos ir reabilitacijos instituto X tarptautinėje konferencijoje „Kardiologijos aktualijos: nuo pažeistos ląstelės iki reabilitacijos“ moksliniuose pranešimuose skelbiamos naujausios kardiologijos mokslinės problemos ir tyrimų rezultatai: naujos reperfuzijos ir poišeminio širdies remodeliavimo terapijos strategijos; skydliaukės hormonų terapijos sergantiems širdies ligomis paradigma; nagrinėjami vainikinių arterijų stentų stenozės ir trombozės klinikiniai ir molekuliniai prognozės veiksniai; individualizuoto gydymo farmakogenetika bei kairiojo skilvelio remodeliavimo prognozavimas po ūmaus MI. Pateikiami rezultatai, nagrinėjantys sergančiųjų IŠL nuovargio, kognityvių funkcijų sutrikimo, fizinio pajėgumo, depresijos ir hormonų tarpusavio sąsajas; socialinės paramos ir stresinių gyvenimo įvykių, asmenybės D tipo bei miego kokybės įtaką sergančiųjų IŠL gyvenimo kokybei, pirmieji TRIERO socialinio testo rezultatai. Žurnale pirmą kartą Lietuvoje publikuojamas asmenybės D tipo nustatymo instrumentas, pirmą kartą spausdinamas straipsnis, nagrinėjantis priešoperacinių neigiamų emocijų, susidorojimo veiksnių ir uždegiminių faktorių sąveiką su psichologiniais simptomais pacientams po širdies chirurginių intervencijų. Skelbiamos Pasaulinės biologinės psichiatrijos draugijų federacijos (angl. WFSBP) gydymo smegenų stimuliacija, taikomo psichiatrijoje, rekomendacijos.

Tolimesni moksliniai darbai, susiję su elgesio medicinos, biopsichosocialinio elgesio modelio taikymu, biologiniais, psichologiniais ir genetiniais, uždegiminiais elgesio aspektais, pasipriešinimo mechanizmų nagrinėjimu bei kognityvinės elgesio terapijos taikymu, sprenžiant sveikatos (nutukimo, miego sutrikimo, rizikos veiksnių korekcijos ir kt.) klausimus turi mokslinę perspektyvą.